

Всеукраїнський студентський економічний форум 9. Нововведення у податковій системі: міфи та реалії. 12.06.2019

Зміст

В Україні раз на півтора року уряд змінює своє бачення щодо формату роботи податкової та митниці. Так у грудні 2012 року ще попередній уряд, бажаючи встановити контроль за головними фінансовими потоками країни об'єднав митницю і податкову в Міністерство доходів і зборів. На початку 2014 року міністерство було ліквідовано і відновлено Державну податкову службу і Державну митну службу.

Однак вже у травні 2014 року Кабмін змінив свою думку і створив Державну фіскальну службу. Вона об'єднала у собі митницю, податкову та податкову міліцію.

У грудні 2016 року Верховна Рада випадково виключила з Податкового кодексу положення про податкову міліцію. Це створило законодавчу колізію – уже третій рік вона працює у напівлегальному статусі. Два роки уряд та парламент обговорювали, що з цим робити. Результат – поява кількох законопроектів.

Нарешті в кінці 2018 року Мінфін заявив, що планує знову розділити ДФС на податкову та митну служби, оскільки необхідно забезпечити керованість, функціональну ефективність та демілітаризацію обох органів, а також чіткіше розділити сфери впливу на фінансові потоки.

Тож сьогодні ми очікуємо на те, що згідно з ухваленими урядом документами, замість ДФС з'являться дві юридичні особи: Державна митна служба та Державна податкова служба. Але чіткого розуміння, як саме відбудуватиметься розподіл після двох років злиття, нема.

Мінфін окреслив стратегічні напрямки реформи.

По-перше – ліквідацію дублювання функцій у різних підрозділах.

По-друге – створення Департаменту трансфертного ціноутворення (ТЦУ) з мінімальною чисельністю 45 осіб. Зараз в ДФС функції контролю ТЦУ розмиті між кількома підрозділами, що не дає належного ефекту в роботі.

По-третє – розбудова електронних сервісів, внесення змін в малоефективні системи, у тому числі – у СМКОР, систему моніторингу відповідності податкових накладних та розрахунків коригування залежно від ступеня ризиків.

Система повинна працювати так, щоб платник міг легко заплатити податки і не міг ухилитися від їх сплати. У випадку роз'єднання відомства фінансування зросте. Справа в тому, що за часи об'єднання служб відбулися дві великі хвилі скорочення кадрів. І сьогодні вклястися у нинішню кількість працівників буде складно.

Доведеться збільшувати кількість працівників, адже кожна служба повинна мати свій бек-офіс. І на це підуть місяці – кадри підбираються на конкурсах. Скептично ставиться до такого реформування і бізнес, оскільки розподіл ДФС на два офіси не є реформою по суті і проблем не вирішує. Бізнесмени скаржаться на перевірки та відшкодування ПДВ, на те, що постійно зависає база реєстрації податкових надходжень, і, загалом, не помітна боротьба з контрабандою та нелегальною торгівлею.

Справжньою реформою бізнес вважає ліквідацію нікому не потрібних соціалістичних обмежень, спрощення податкової системи та діджиталізацію сервісів.

Ще одним трендом останніх майже п'яти років в Україні у сфері оподаткування став податок на виведений капітал. Усі ці роки тривають неабиякі баталії та суперечки з приводу його впровадження. Мова йде про те, щоб замінити податок на прибуток підприємств податком на виведений капітал, що має стимулювати інвестиції та протистояти корупції.

Будь-який бізнес існує, насамперед, щоб заробляти гроші для власника (а інакше це не бізнес, а щось інше). Поки гроші обертаються в бізнесі, вони створюють додану вартість, забезпечують робочі місця, надходження до бюджету від ПДВ і ПДФО, наповнюють Пенсійний фонд. Вилучати частину прибутку на цьому етапі не лише безглуздо, а й навіть шкідливо для економіки в перспективі – вважають ідеологи податку на виведений капітал. І тому пропонують брати податок уже "на виході" – коли гроші відправляються до власника у вигляді дивідендів або інших благ.

Насправді ідея податку на виведений капітал не нова. Ця модель оподаткування з 2000 року працює в Естонії, з 2017 року в Грузії, а з 2018 в Латвії.. Схожа модель працює і в Молдові, хоча, попри всі розмови, це не зовсім ПнВК, замість цього в країні залишили класичний податок на прибуток, звільнивши від оподаткування реінвестовані кошти. Економічний ефект вже доведено. Але Україну важко порівнювати із цими країнами. Глобально ми інша країна і спротив таким нововведенням доволі міцний. Конкретніше..

Ставки податку передбачено дві:

- 15 % – з операцій з виведення капіталу безпосередньо власникам (дивіденди та інші прямі виплати в грошовій та натуральній формі, навіть якщо вони не оформлені як дивіденди);
- 20 % – з операцій, які прирівнюються до виведення капіталу, і для донарахувань.

Такий собі приз "за чесність": маскуєш виведення капіталу під усякі "проценти та роялті офшорним нерезидентам" – сплачуєш 20 %. Офіційно

сплачуєш дивіденди – отримай ставку на 5 відсоткових пунктів нижче. А якщо повертаєш інвестиції в межах первісного внеску до статутного капіталу – не сплачуєш нічого. І на додачу ще один бонус від авторів законопроекту: можливість зарахування переплат з податку на прибуток, що накопичилися, у рахунок сплати податку на виведений капітал.

Тобто. Податок на прибуток відрізняється від податку на виведений капітал (розподілений прибуток) базою оподаткування - тим, що саме оподатковується.

Нині це операційний прибуток підприємства — доходи мінус витрати.

Приміром, компанія за рік отримала 1 мільйон гривень доходу. Водночас витратила на сировину, оренду, електроенергію, зарплати співробітників і погашення кредитів 850 тисяч гривень. Лишається 150 тисяч — чистий прибуток підприємства.

Припустимо, власник хоче 50 тисяч гривень забрати собі, а решту інвестувати в нове обладнання. На сьогоднішній день йому потрібно спочатку заплатити 18% податку на прибуток зі 150 тисяч чистого прибутку — це 27 тисяч. Потім 50 тисяч вивести для себе, з яких заплатити 5% (2,5 тисяч гривень) податку на дивіденди. Відтак на підприємстві залишиться 73 тисячі гривень на розвиток.

За умови дії податку на розподілений прибуток власник заплатить 15% (тобто втричі більше) при виведенні дивідендів (7,5 тисяч гривень). Решта, тобто 100 тисяч гривень, залишиться на розвиток підприємства.

Сьогодні, щоб не платити податок на прибуток, підприємства штучно завищують витрати. Наприклад, замовляють дороге прибирання офісу або «розробку рекламної стратегії». Або ж платять власним же офшорним компаніям «за використання бренду» або якісь інші послуги.

Проте запровадження нового принципу оподаткування прибутку дорого коштуватиме бюджету - можливі втрати оцінили у 20-23 мільярдів гривень. В Україні податок на прибуток підприємств зазвичай забезпечує близько 7-8% доходів бюджету, що не так багато у порівнянні з іншими податками, але все ж досить відчутно.

За розрахунками Міністерства економічного розвитку, загальні втрати бюджету протягом першого року складуть 1,2 — 1,3% ВВП, але перерозподіл на користь підприємств призведе до їх модернізації, що в майбутньому дозволить платити набагато більше податків.

Після запровадження податку на виведений капітал (розподілений прибуток) оптимізувати витрати або виводити прибуток в офшори більше не матиме сенсу. Отже, підприємства покажуть реальні фінансові результати.

Висновок. ПнВК — це класичний інвестиційний проект держави, який вимагає незначних інвестицій на початковому етапі: всього до 2% від бюджету. До того ж, вони повернуться до державної скарбниці вже через 2-3 роки і в наступні роки значно збільшать надходження до бюджету, покривши всі втрати початкового періоду.

Водночас адміністративне навантаження на бізнес не збільшиться, а навпаки знизиться. Компенсатором виступить українська економіка, яка буде рости швидше — не менше ніж на 1,5-2% ВВП в рік.

Сьогодні мова вже йде про те, що подальше затягування з розглядом законопроекту може призвести до унеможливлення запровадження ПнВК з 1 січня 2020 р. (як планувалося), оскільки бізнесу ще потрібно адаптуватися до нової системи корпоративного оподаткування. Не кажучи вже про необхідність дотримання принципу стабільності податкового законодавства, на якій неодноразово наголошували і в сесійній залі, і в середовищі платників податків.

Разом з цим законопроект системний і дійсно реформаторський. От де реформи, а не в заміні офісів та кадрів.

Та й взагалі, не відомо, чи буде запроваджено такий податок в Україні в принципі, адже МВФ категорично проти прийняття закону про податок на виведений капітал! Це не відповідає тим зобов'язанням, які взяла на себе українська влада і що зазначено, також, у Меморандумі.. вважають там.

Наступне питання у нашому розгляді – амністія капіталу. Хтось на неї відверто чекає, а когось такий крок влади ображає. У чому суть..

Амністія капіталу – це те, на що так довго не могла зважитися українська влада за усі часи незалежності. Але ідея не нова і має довгу історію. У кожній країні, звісно, був свій шлях. Амністія капіталу вперше була проведена у США у 20 роках минулого століття після «Великої депресії» та скасування «Сухого закону», у Європі – після Другої світової війни, коли були легалізовані капітали Третього Рейху. Все зводилось до наповнення держбюджетів, які опинилися у кризовому стані внаслідок економічного та/або військового протистояння. Суть амністії полягає у наступному – держава вибачає своїм платникам податків минулі податкові «проколи» (несплату), натомість громадянин отримує «чисті» кошти. Першим на пострадянському просторі цю реформу провів Казахстан у 2001 році. За 34 дні на спец рахунки 16-ти банків було внесено 480 млн доларів. У якості державних гарантій були знищені податкові документи платників, які добровільно пройшли амністію. Податкові амністії в останні 50 років були проведені у США, Франції, Бельгії, Італії, Аргентині, Індії та Колумбії. Підсумки кращої з них були в Іспанії – податкове навантаження було

повністю виключене. Усім бажаючим «відчиститись» було запропоновано вкласти гроші у спеціальний державний фонд – на 5 років та під визначений відсоток. Протягом цього періоду грошима розпоряджалася держава. Після 5 років громадянам повертали їх гроші з відсотками і вони могли розпоряджатися ними, як завгодно. В Італії податкові амністії проводилися настільки часто, що Організація економічного співробітництва та розвитку, яка об'єднує 30 найбільш розвинутих країн світу, у 2004 році наполегливо рекомендувала Риму відмовитися від цієї практики, щоб не підірвати глобальну систему оподаткування. У США амністія капіталу проводиться у кожному окремому штаті і таких практик на сьогоднішній день більше сотні. Принцип полягає у тому, що якщо громадяни у вказані строки самі заявлять про раніше несплачені ними податки, то штрафні санкції до них можуть бути мінімальними або взагалі не застосовуватись. Інакше – кримінальна відповідальність. Найпровальніша амністія капіталу відбулася у Грузії під час правління президента Міхаїла Саакашвілі. Він особисто ознайомив бізнесменів з умовами «реформи»: кожний міг відкрито заявити, якими фінансовими коштами та нерухомістю володіє, після чого внести до бюджету 1% від загальної суми. Після цього знімалася відповідальність. Грузинський лідер пообіцяв, що вся податкова документація бізнесу буде знищена. Але замість очікуваних надходжень у розмірі 4 млн доларів, від амністії у державну казну надійшло лише 35 тисяч доларів. Грошима із бюджетом поділилися всього 8 бізнесменів.

Тоді експерти заявляли, що амністія провалилася не тому, що відповідний закон був неповноцінним, а з причини недовіри бізнесу державі. Так само й наші експерти цілком впевнені, що й в нашій країні такі нововведення не спрацюють, якщо не буде повністю викоренена нинішня корупційна держсистема. Сама по собі легалізація доходів – справа концептуально правильна. Але для того, щоб почати жити з чистого аркушу, потрібна нова система, аби люди могли й після легалізації жити «по білому». Тобто, говорити про легалізацію без паралельної кардинальної реформи податкової та митної служб помилково, оскільки гроші знову підуть в тінь.

І ще один момент. В Україні найчастіше гроші ховають не стільки за для того щоб уникнути податків, скільки для захисту своєї власності у такій специфічній спосіб. Люди просто не впевнені, що їх гроші в українській юрисдикції захищені.

Мабуть саме у 2017 році уряд всерйоз задумався про загальне декларування. В "Пріоритетні плани дій уряду на 2017 рік" містився пункт про

розробку в IV кварталі "проекту закону про запровадження загального декларування доходів і витрат фізичних осіб та податкового контролю за відповідністю доходів і витрат громадян з використання непрямих методів". Цей закон повинен був ввести в дію автоматичну систему моніторингу за відповідністю доходів і витрат громадян. А очікуваним результатом значилися "детінізація економіки і протидія розмивання податкової бази". У плані вказано, що завдання виконано, і законопроект внесений до парламенту.

Ще раніше, в II кварталі 2017 Кабмін планував закупити серверне обладнання і провести модернізацію інформаційно-телекомунікаційної системи Єдиного держреєстру декларацій держслужбовців, доповнивши її ідентифікаційним і верифікаційним модулями. І цей пункт плану теж значиться як виконаний. Нове обладнання дозволяє автоматизувати роботу з великими обсягами інформації та зіставляти дані з декількох реєстрів. Поки що воно "тестується" на деклараціях чиновників. Але цілком ймовірно, що його потужності вистачить і для роботи з деклараціями на все населення України.

В "середньотермінового плану пріоритетних дій уряду до 2020 року", який був затверджений навесні 2017 року, також згадується "впровадження загального декларування доходів і витрат фізосіб і податкового контролю за відповідністю доходів і витрат громадян з використання непрямих методів" – як завдання на 2017 рік. Однак вже через пару місяців після прийняття документа було наголошено про зміну рішення.

Кожна країна обирає свій спосіб боротьби з корупцією і з тіньовою економікою. У таких країнах, як Фінляндія, Австралія, Італія, Сінгапур та інші, введено обов'язкове декларування практично для всіх громадян (з деякими особливостями у кожній країні). У той же час в Бельгії, Італії, Латвії періодично проводять "нульове декларування". Є й такі країни, де застосовуються обидва методи відразу. Це, наприклад, США, Німеччина, Франція, Швеція та Швейцарія.

Зараз загальне декларування намагаються впровадити в Казахстані, який переживає економічну кризу і відчуває нестачу бюджетних коштів, старт призначений на 2020 рік. І при цьому "нульове декларування" (амнісія тіньових доходів) вже було проведено (ми про це говорили).

Зараз в Казахстані щосили йде роз'яснювальна робота для населення. Для того, щоб стимулювати людей подавати декларації та зменшити соціальний негатив, для подавачів декларації передбачені не "батоги", а "пряники". Тобто не податки, а податкові пільги. У нас поки що й мови про

це не йде, окрім того, що воно не буде стосуватися тільки тих, хто отримує доходи від держави. Що також є не зовсім зрозумілим моментом.

Усі вище перелічені заходи мають на меті забезпечити прозору діяльність бізнесу та зменшення розмірів тіньової економіки.

Однак, на думку самого бізнесу та ряду експертів, починати потрібно з іншого, адже причинами тіньової економіки є: надмірний фіскальний тиск, зарегульованість та домінування монополій.